

SLOVENSKO IZROČILO O MEDU IN ČEBELAH

Čebela je že od nekdaj zanimala človeka. Med je prav gotovo prvi čebelji proizvod, ki ga je človek izkoriščal že v pradavnini. Med plenjenjem čebeljih gnezd je človek ugotovil, da čebele, ki jim pobere med, ne zapustijo svojega doma, ampak znova začnejo z delom, seveda če med ropom niso prišle ob matico in zarod. Zato je postal pri pobiranju medenega satja previdnejši, iz plenilca čebeljih gnezd je postal čebelar.

Slovenec Anton Janša (1734-1773) je bil prvi čebelarški učitelj na svetu. Napisal je dve pomembni knjigi o čebelarstvu. Sledil mu je Peter Pavel Glavar (1721-1784), ki je čebelarje učil umnega čebelarjenja in jih seznanjal s čebelarjenjem v modernih panjih. Veliko kulturno bogastvo Slovencev Predstavlja slikanje na panjske končnice. Njihova slava je znana po vsem svetu.

V Sloveniji je več kot 10.000 čebelarjev, ki v 150.000 panjih pridelajo do 1000 ton medu na leto. Najbolj znan pri nas je gozdni med - hojev in smrekov.

Med je bil že v preteklosti zelo cenjen, zato je bilo čebelarstvo pri nas zelo razširjeno. Kako je prišel na kranjsko, pripoveduje naslednja gorenjska zgodba:

Noe je kot sladkosnednež vtihotapil v barko tudi panj čebel. Posadil jih je v korito pod streho in jim zvrtil skozi zadnje bruno izletalnik. Po upadu vode so čebele ostale same v barki, bile so tedaj še enakopravne, brez matice in so vse zalegale. Mnogo rodov je tako zraslo, v koritu jim je postalo pretesno, in stare čebele so mladi rod podile z barke. Lepa, še med potopom izležena čebela se je odločila, da bo peljala mladi rod v tujino. Zapela le roju in ga odpeljala v votlino palme. Od tu je speljala še nadaljnje tri roje. Četrtrič jo je zalotil vihar in jo zanesel z družino vred na Kranjsko, kjer imamo sedaj najboljše čebelice."

V Strugi v Rožu gredo na "svete večere" (ali "tri božiče") poslušat v čebelnjak. Če čebele bučijo na božič, bo dobra pomladanska paša, če bučijo na staro leto, kaže dobro za poletno pašo, če bučijo na Pernahti (na sv. tri kralje), bo izdatna ajdova paša.

Če pride v Prekmurju na Medardovo mnogo otrok k hiši, pravijo, da bo dosti medu. Gre pač za dobesedno sorodnost med - Medard. Zaščitnika čebel in čebelarjev pa sta na splošno sv. Ambrož in sv. Job, ki je pogosto upodobljen na panjskih končnicah, sedeč na gnoju. Ne glede na dejstvo, da je bila Ambrozija hrana grških bogov, tako kot med, in da gre spet za besedno pomensko zvezo, pa je treba reči, da gre pri Ambrožu še za legendo, ki pravi, da so nekoč, ko le bil

svetnik še otrok, priletele k njemu čebele. Roj se mu je usedel na usta, kar naj bi napovedovalo njegovo zgovornost in sposobnost modrega govorjenja. Zato ga nekatere krščanske podobe prikazujejo tudi s panjem v rokah.

Za sv. Gala pa pravijo v Poljanski dolini, da je nekoč ukradel panj s čebelami, kar so imeli takrat za hud greh. O tem pripoveduje pesem:

*Svet Gov je čebele krov,
pa so ga v sod zabiv,
pa po breg zavaliv,
Ko je v grapo perletu
Se je sod razletu.*

Potem pa je "doge nazaj prinesel in za kazen doge na rami drži". S to legendo so namreč hoteli razložiti doge, s katerimi so ga včasih slikali.

Ponekod je bila čebelja tatvina hud in velik greh. V Motniku so zato rekli čebeljemu tatu "zrel tat". Drugje spet pa so čebele dobro uspevale le, če so bili v čebelnjaku kupljen, podarjen in ukraden panj.

Ljudsko izročilo pravi, da se čebele ne rede nevoščljivemu človeku, da po smrti starega gospodarja "bčele" ne uspevajo več itd. Čebelam je bilo včasih treba naznanjati smrt gospodarja in jih tako rešiti pred poginom. Dobile so tudi posebno (okrasno) butaro, ki naj bi s svojimi posebnimi močmi dobrodejno vplivala na čebelji zarod. Polagali so jo k čebelnjakom.

V lendavski okolici so na "sveti post" (dan pred božičem) lovili po sobi muhe. Za tistega, ki je ujel muho, so verjeli, da bo poleti ujel čebelji roj. V Št. Juriju pod Kumom so spustili na pomlad prvega ujetega metulja skozi rokav suknjiča. Kdor je tako napravil, le poleti ujel čebelji roj.

Sv. Ambrož naj bi bil tisti, ki je čebelam ukazal, kdaj morajo rojiti, kdaj mora novi rod iz panja ven, saj bi po ljudskem prepričanju prevelika družina preveč lenuharila.

Da v Beli krajini čebelarju roj ne bi ušel, je moral čebelar na veliko noč dati v butaro mladiko robide, ki je z vršičkom rasla k tlom in tako naredila naraven lok. Po blagoslovu so to mladiko položili pod panje, zato ni mogel ulti ven niti en roj.

Belokranjski čebelarje obvaroval čebele pred uroki tako, da je iz izpihanih jajc (jajce naj bi imelo nadnaravne moči) naredil rožnemu vencu podoben venec, ki ga je položil k čebelnjaku. V teh krajih so čebele dobro napredovale, če so imeli pri hiši belo lilijo, ki je od hiše odganjala čarovnice. Bela lilija je spomin na rožo peruniko; v njej vidimo bogu Perunu posvečen cvet, ki naj bi imel zdravilno moč.

Kdor je hotel poslati svoje čebele na rop, jih je moral upijaniti z rumom ali s češnjevo vodo (najbrž žganjem). Ponekod (tudi še v 19. stoletju) so poskušali

nekateri čebelarji z maslom, raztopljenim v alkoholu, pripraviti svoje čebele, da bi šle na rop v tuje čebelnjake.

Moč čebeljega pika so ocenjevali (na primer v Horjulu) takole: devet čebel za eno oso, devet os za enega sršena, devet sršenov za enega gada.

(IZ KNJIGE MOČ MEDU, ZALOŽBE CENTRALNEGA ZAVODA ZA NAPREDEK GOSPODINJSTVA, LJUBLJANA 1984 IN IZ PAVLIHOVE PRATIKE 1993)